

**Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n lausunto asiassa HE 54/2022 vp:
Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi**

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

2. lakiehdotuksen (laki perusopetuslain muuttamisesta) tekstissä korjattavaa: Perusopetuslain 42 §:n johdantokappaleen (sen lailla 163/2022 muutetun, 1.8.2022 voimaan tulevan muodon) ensimmäisen lauseen lopussa on sana ”aluehallintovirastolta”, joka on vahingossa jäänyt pois rinnakkais-teksteihin lainatusta voimassa olevasta laista. Tämä sana tulee lisätä ehdotettuun lakiin, kuten säännöskohtaisista perusteluistakin näkee.

Hallituksen esitys vaikenee edelleen aikuisten perusopetuksen sääntelyn epätäsmällisyydestä. Perusopetuslain (628/1998) 1 §:n 3 momentin mukaan aikuisille annettavasta perusopetuksesta säädetään 46 §:ssä, ja 46 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä luetellaan ne muut saman lain säännökset, joita aikuisten perusopetukseen sovelletaan. Näitä 1 §:n 3 momenttia ja 46 §:ää on muutettu vain kahdesti, kummallakin kerralla opetuksen nimen vaihtuessa, ensin 1.1.2018 voimaan tulleella lailla 1507/2016 ja sitten 1.8.2021 voimaan tulleella lailla 1216/2020. Ensimmäisellä kerralla sovellettavien säännösten luettelosta vain poistettiin opetuksen sisällöstä säätänyt 11 § sen tultua katetuksi 46 §:ssä suoraan. Muutoin luettelon (mahdollisesti tyhjästi) päivittäminen on aina laiminlyöty perusopetuslakia muualla muutettaessa tai täydennettäessä.

Yhdistyksemme teki 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle laatimani lakiesityksen 46 §:n luettelon kokonaispäivitykseksi menetelmänä ja tavoitteena yhdenmukaisuus lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain kanssa (yhdeksän täydennystä 2017–2021; VN/5507/2020). Erityisesti jokaisen mahdollisen opetuskieltä, äidinkielenä opetettavaa kieltä sekä uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetusta koskevan tahdonilmaisun tekisi (alle 18-vuotiaan) oppilaan huoltajan sijasta opiskelija itse (yhdistyksemme vastustaa kuitenkin ehdottomasti elämänskatsomustiedon osittaistakaan yhdistämistä uskonnonopetukseen). Lisäksi 3 §:n 3 momentin velvoite olla opetuksessa yhteistyössä kotien kanssa laajennettaisiin velvoitteeksi olla myös aikuisten perusopetuksessa yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa. Vastaava velvoite asetettaisiin aikuisille tarkoitetulle lukiokoulutukselle.

Kantelin samoin 7.4.2017 lakiesityksemme tueksi eduskunnan oikeusasiamiehelle Opetushallituksesta sen jouduttua vaikeuksiin 46 §:n luettelon päivittämättömyyden tähden sen määrätessä aikuisten perusopetuksen opetus-

suunnitelman perusteista. Apulaisoikeusasiamies siirsi kanteluni käsittelyn opetus- ja kulttuuriministeriölle, jonka vastauksen 13.12.2017 (OKM/12/022/2017) mukaan tarpeenmukaiset säännösmuutosesitykset oli tarkoitus antaa vuoden 2018 aikana.

Tarkasteltavan hallituksen esityksen 2. lakiehdotus muuttaisi 42 ja 46 §:t sekä lisäisi 46 a §:n. Tarkemmin sanoen uuteen 46 a §:ään siirrettäisiin täydentäen osa 46 §:n 8 momentista, ja 42 §:n 1 momentin 7 kohdan viittaus 46 §:n 8 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi 46 a §:ään. On huomattava, että vaikka 42 §, alkuperäiseltä otsikoltaan *Muutoksenhaku*, sisällytettiin 46 §:n luetteloon, niin lailla 959/2015 42 §:n otsikoksi tuli *Oikaisuvaatimus* ja perusopetuslakiin lisättiin 42 a–f §:t, jotka, kuten esimerkiksi 42 a § *Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen* [1.8.2022 voimaan tuleva laki 163/2022], olisi tullut säätää koskemaan myös aikuisten perusopetusta eli siis viedä 46 §:n luetteloon. Ehdotetun 46 a §:n otsikko *Oppilaan ja opiskelijan eronneeksi katsominen* sekä johdantokappaleen sanat ”ja aikuisten perusopetusta suorittava opiskelija” tarkoittaisivat, että 46 a § olisi lisättävä 46 §:n luetteloon.

Käytännössä esityksessä 46 a § olisi tullut lisätä 46 §:n luetteloon selityksin 46 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa, että tarkoitus ei kuitenkaan olisi epäsuorasti väittää, etteikö joitain muitakin säännöksiä (kuten esimerkiksi 42 a §) olisi aikanaan tullut luetteloon lisätä. Vaihtoehtoisesti 46 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa olisi ollut sanottava, että varsinaisesti 46 a § olisi tullut lisätä 46 §:n luetteloon mutta että siitä olisi luovuttu, koska muutoin olisi epäsuorasti väitetty, että mitään muita säännöksiä (kuten esimerkiksi 42 a §:ää) ei olisi aikanaan kuulunut luetteloon lisätä. Toisen tai toisen näistä ratkaisuista opetus- ja kulttuuriministeriö ehtisi vielä vastineessaan tai muussa lausunnossaan valiokunnalle kertoa mietinnössä merkille pantavaksi.

Esityksen luvussa Nykytila ja sen arviointi olisi ollut kerrottava 46 §:n luettelon päivittämättömyydestä. Erityisesti olisi ollut korostettava 42 §:n muutoksen ontoutta sen tähden, että esimerkiksi 42 §:ään liittyvä 42 a § puuttuu 46 §:n luettelosta. Lisäksi olisi mieluusti ollut kerrottava täydentävässä luvussa Suhde muihin esityksiin ministeriön antamasta päivittämislupauksesta. Ministeriö ehtisi vielä vastineessaan tai muussa lausunnossaan valiokunnalle kertoa näistä asioista. Samalla ministeriön olisi myös tarjottava valiokunnalle lausumaehdotus, joka hyväksyttynä jäisi muistuttamaan niin eduskuntaa kuin ministeriötä 46 §:n luettelon päivittämisen tarpeesta.

Nykyisellään kysymykseen, koskeeko jokin tietty perusopetuslain säännös aikuisten perusopetusta vai ei, on vastaus tyydyttävä etsimään katsomalla 46 §:n luetteloa. Ennen luettelon päivittämistä kysymykseen voisi muulla tavalla tulla valaistusta vain oikeudenkäynneistä. Seuraava kuvitteellinen esimerkki nousee mieleen. Aikuisten perusopetuksessa opiskelija häiritsee opetusta eikä noudata opettajan hänelle tästä syystä antamaa määräystä pois-

tua luokkahuoneesta. Opettaja ryhtyy poistamaan opiskelijaa voimakeinoin muistellen 36 b §:ää *Häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen* (477/2003). Opiskelija tekee vastarintaa aiheuttaen vakavan vamman sekä itselleen että opettajalle. Opettaja vaatii vahingonkorvausta opiskelijalta. Opiskelijan asianajaja huomaa, että 36 b § ei ole mukana 46 §:n luettelossa. Asianajaja toteaa, että opettajalla ei siksi ollut oikeutta voimakeinoihinsa eikä opiskelija ole sen vuoksi velvollinen maksamaan vahingonkorvausta ja että itse asiassa opiskelijalla on oikeus vahingonkorvaukseen opettajalta. Korkein oikeus ratkaisee asian joko opiskelijan tai opettajan hyväksi mutta esittää valtioneuvostolle 46 §:n luettelon täsmentämistä. OKM ryhtyy kiireesti toimiin.

Hallituksen esityksessä väitetään (s. 10) — mutta millä oikeudella? —, että aikuisten perusopetuksessa ei ole lasten perusopetusta vastaavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Perusopetuslain 46 §:n luettelossa on kylläkin asiaa koskien vain 18 § *Erityiset opetusjärjestelyt*, mutta toisaalta Opetushallituksen määräämä Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017 sisältää laajan luvun 5.3 Oppimisen ja opiskelun tuki, ja luku viittaa 18 §:n ohella 46 §:n luetteloon sisältyvään 3 §:n 2 momenttiin, jonka nojalla opetus järjestetään opiskelijoiden iän ja edellytysten mukaisesti. On totta, että 46 §:n luetteloon eivät sisälly 16 § *Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus*, 16 a § *Tehostettu tuki*, 17 § *Erityinen tuki* ja 17 a § *Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma*. Voiko silti sanoa, että nämä alkuperäiset säännökset 16 § *Tukiopetus* ja 17 § *Erityisopetus* korvaavat säännökset (642/2010) eivät uusina koskisi myös aikuisten perusopetusta? Kieltävään vastaukseen ei ainakaan riittäisi se, että näiden pykälien tekstit eivät mainitse aikuisten perusopetusta. Eihän myöskään 42 a § mainitse, eikä se luetteloon sisälly, vaikka kai ajatellaan, että ilman muuta pitäisi. Joka tapauksessa Opetushallitus selvästi kaipaasi 46 §:n täsmentämistä tässäkin kysymyksessä.

Nämä pohdinnat turhauttaa se, että hallituksen esitys ohittaa jopa välttämättömän kysymyksen 46 a §:n lisäämisestä 46 §:n sovellettavien säännösten luetteloon.

Allekirjoitus (kynästä): Matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
p. 045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi